

Samo Klemenčič (Baldus)

DRUGA MEDNARODNA POLETNA ETNOLOŠKA ŠOLA V PIRANU

Od 24. do 30. septembra je v Piranu potekala druga mednarodna poletna etnološka šola, ki sta jo organizirala Inštitut za multikulturne študije pri Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter Institutum studiorum Humanitatis, ki deluje pri Oddelku za sociologijo. (Organizacijski odbor so sestavljali: dr. Zmago Šmitek - predsednik, dr. Iztok Saksida, mag. Borut Brumen, Branka Vukotić in Peter Kisin). Namen pričujočega prispevka je (zelo) na kratko predstaviti teme in vsebino predavanj, ki so se v zadnjem tednu septembra odvijala v piranskem klubu Maona. Natančnejše opisovanje se mi ne zdi potrebno, saj bo vsakomur, ki bi ga utegnili katera od tem oz. predavanj podrobneje zanimati (menda) kmalu na voljo zbornik referatov prve in druge mednarodne etnološke šole.

Pravzaprav ne bi bilo mogoče trditi, da je bila omenjena poletna šola zgolj "etnološka", saj več kot petdeset predavateljev in udeležencev, ki so prisostvovali na predavnih in diskusijah, izhaja iz najrazličnejših družboslovno-humanističnih ved: etnologije, antropologije, zgodovine, sociologije, arheologije... Poleg uveljavljanja interdisciplinarnega pristopa pri obravnavanju raznih družbenih fenomenov je k večji pestrosti in dinamičnosti poteka poletne šole prispevalo dejstvo, da so sodelujoči študentje, raziskovalci in profesorji zastopali različne teoretske usmeritve, šole in pristope, kar je najbrž posledica tega, da prihajajo iz različnih univerz širom Evrope (Ljubljane, Zagreba, Fribourga, Londona, Berlina, Prage, Budimpešte, Kopenhagna...). Čeprav so si menda organizatorji druge mednarodne etnološke šole prizadevali "evropski okvir /.../ preseči z udeležbo predstavnikov indijske etnologije kot ene največjih svetovnih etnologij",¹ pa jim to (žal) ni uspelo.

Vsak dan je bil posvečen določenemu vsebinskemu sklopu. V okviru tega sklopa sta bila v jutranjih urah predstavljena dva referata, sledil je nekajurni odmor, popoldanski čas pa je bil namenjen diskusiji. Nekatere teme so med poslušalstvom naletele na precejšnje zanimanje in dinamičen odziv, medtem ko ob nekaterih drugih temah ni prišlo do razvnetih razglabljanj in prerekanj. Tudi večeri niso bili niti najmanj enolični, saj so bili popestrjeni z banketom, projekcijo slovenskih etnoloških filmov, večerjo na barki, sprejemom pri piranskem županu in drugimi kratkočasnimi dejavnostmi. Zadnji dan je bil namenjen ekskurziji, ki pa ji je prisostvovala le manjšina udeležencev poletne šole.

Tema prvega dne je bila *Antropologija in zgodovina*. Giovanni Levi (Benetke) je najprej v raztreseno jecljajoči in filozofsko zakomplicirani angleščini spregovoril o historičnih analogijah. Njegovemu predavanju je sledilo predavanje Hana F. Vermeulena (Leiden), ki je govoril o zgodovini pojmov in besed, kot so npr.: "Volkskunde", "Völkerkunde", etnografija, etnologija, antropologija ipd.; kdaj in kje se ti pojmi oz. besede prvič pojavijo, kdo in kako jih je uporabljal, kakšne so pojmovne razlike pri različnih avtorjih oz. narodih... Žal v

popoldanskih urah ni prišlo do intenzivne diskusije in "vročih" debat. Vzrok temu je bil najbrž ta, da je prvi predavatelj ostal v veliki meri nerazumljen (to lahko zagotovo trdim vsaj s strani študentov), drugi pa je bil preveč suhoparno faktografski, da bi lahko sprožil kakršnekoli polemike. Morda pa je bil razlog tudi ta, da prvi dan udeleženci poletne šole še nismo bili dovolj "aklimatizirani".

Delovni naslov naslednjega dne je bil *Elementarne strukture drugačnosti*. V okviru tega tematskega sklopa sta svoja referata predstavila Michael Harbsmeier (Kopenhagen) in Zmago Šmitek (Ljubljana). Oba sta govorila o fenomenu popotnih zapiskov kot virov za etnološko raziskovanje. Kako ljudje vidijo (vidimo) neko tujo kulturo; kako skozi tuje oči lahko gledamo sebe; kako se da iz popotnih zapiskov razbrati podatke ne le o kulturi, ki je avtorju zapiskov tuja, ampak predvsem o avtorju samem in prek tega o družbi, iz katere izhaja; kakšni so avtodefenzivni mehanizmi popotnikov pred "kvarnimi" vplivi tujega sveta ipd. - to so bila nekatera od izpostavljenih vprašanj, na katera s(m)o skušali najti odgovore. Popoldanska diskusija je bila dosti bolj razgibana kot dan poprej.

Tretji dan je potekal v duhu *Mediterranskih in istrskih študij*. Nastopili so celo trije referenti: Cathy Carmichael (London), Elke-Nicole Kappus (Praga) in Bojan Baskar (Ljubljana). Obe predavateljici sta se ukvarjali s preučevanjem Trsta. Govorili sta o nastanku in razvoju mesta, strukturi in načinu življenja njegovih prebivalcev skozi zgodovino, narodnostnih konfliktih in vprašanjih idr. Bojan Baskar pa je v značilno tihem in monotonem slogu razglabljal o mejah Mediterana, o raziskovalcih tega z oljkami poraščenega koščka našega planeta, o skupnih značilnostih v načinu življenja prebivalcev različnih območij, ki jih zajema beseda "Mediterran", in še o marsičem. Ker se popoldanska diskusija nekako ni in ni hotela razviti v smeri konstruktivnega izmenjavanja mnenj (zaradi nezadostnega odziva publike), je bila dokaj hitro končana, organizatorji pa so sprejeli nov strateški načrt glede poteka diskusije prihodnjega dne: vsak predavatelj posebej bo v ožjem krogu aktivno sodelujočih vodil diskusijo in odgovarjal na zastavljena vprašanja. (Priznati moram, da se je omenjeni načrt izkazal za zelo uspešnega.)

Naslednji dan je bila na vrsti tema, ki je pritegnila največ zanimanja in doživela izjemen odziv: *Narod in nacionalizem*. Publiko (ki je bila številčnejša kot katerikoli drugi dan) sta oba predavatelja presenetila z zelo samozavestnim, energičnim nastopom, jasno in razločno izgovorjavo, ter odlično retorično spretnostjo (za razliko od predhodnih avtorjev, ki so svoje referate zgolj brali). Ernest Gellner (Praga) je trdil, da gre pri nacionalizmu za fenomen, ko "Gesellschaft" govori v jeziku "Gemeinschafta" (velika, moderna, razvita družba govori v jeziku majhne, tradicionalne, nerazvite družbe). Pri tem je poudaril, da je "poroka med državo in kulturo podlaga nacionalizma". Govoril je tudi o političnem porazu, toda kul-

1 Daša Hribar, Pomen prve mednarodne etnološke šole. V: Glasnik SED 34/3. Ljubljana, december 1994, str. 38.

turni zmagi nacionalizma. (Coca-Cola, ki je že davno osvojila ruski trg, mu je bila pri tem primer nadvlade Zahoda nad Vzhodom, ki se je dogodila v sferi kulture veliko pred dejansko politično zmago.) Rastko Močnik (Ljubljana) je po drugi strani opozoril, da je v vzhodni Evropi obstajal nacionalizem že pred industrijo (program Zedinjene Slovenije (1847) je bil izoblikovan pred postavitvijo prve tovarne na Slovenskem). Menil je, da so nacije vedno multikulturne in celo multiideološke; nacionalizem kot kulturo je mogoče razumeti kot tehnologijo komunikacije. Po njegovem mnenju se nacionalizem legitimira z vkoreninjenjem v določeni skupini posameznikov. Močnik je zavrnil marksistično gledanje, ki nacionalizem razume kot ideologijo buržoazije, in ponudil alternativni pristop: nacionalizem operira kot kulturni vzorec v ozadju. Logika nacionalizma deluje po principu: če nekaj vem, to ne more biti napačno. Ob tako zanimivih predavanjih se je v popoldanskih urah razvila zelo pestra in plodna diskusija.

Zadnji dan predavanj se je odvijal pod naslovom: *Od nakupovanja živil do politične ekonomije*. Daniel Miller (London) je opisoval nakupovalne navade prebivalcev severnega predela Londona in Andamanskih otokov. Nekaj njegovih sklepov se je glasilo takole: ljudje zapravljajo denar, ker mislijo, da s tem pravzaprav varčujejo (pri tem igrajo veliko vlogo razprodaje, ki so pravzaprav "psihološke finte" in ljudem

često vsiljujejo stvari, ki jih sploh ne potrebujejo); velika podjetja po nepotrebnem porabljajo za reklamiranje svojih izdelkov ogromne vsote denarje, saj reklame sploh nimajo bistvenega vpliva na nakupovalne odločitve potrošnikov; pa vendar bodo velika podjetja iz strahu, da bi drugače v reklamni tekmi zaostala za konkurenčnimi podjetji, še vnaprej namenjala velike količine sredstev v reklamne namene. Herman Fetz (Luzern) pa je govoril o svojih izkušnjah in dosežkih ob izkopavanju neke rimljanske vile v Švici, pri tem pa opisal tudi razne teoretske in praktične postopke ter pristope v arheološkem delu. Čeprav na popoldanski diskusiji število prisotnih ni bilo ravno veliko (kar nekaj udeležencev poletne šole je namreč že odšlo domov), pa to ni imelo opaznega vpliva na kvaliteto oz. kvantiteto razmišljanj in razgovorov.

Mednarodna poletna etnološka šola v Piranu se je izkazala kot nadvse primeren način pretresanja metodoloških izhodišč in rezultatov raziskovanj s področja družboslovno-humanističnih ved. Internacionalnost in interdisciplinarnost različnih idej in mnenj sta ob konstruktivnem komuniciranju udeležencev porodili številna nova spoznanja ter odprli nadaljnje možnosti plodnega sodelovanja. Upamo lahko, da bo poletna etnološka šola v Piranu postala tradicionalna prireditelj, saj bo s tem obogateno ne le slovensko, pač pa tudi mednarodno znanstveno prizadevanje.

Živa Pahor

MLADINSKI RAZISKOVALNI TABORI

Mladinski raziskovalni tabori so pobuda, namenjena srednješolskim dijakom in univerzitetnim študentom. Prvi raziskovalni tabor se je odvijal leta 1981 v Barkovljah pri Trstu. Njegovi pobudniki in organizatorji so bili Odsek za zgodovino pri narodni in študijski knjižnici iz Trsta, Društvo slovenskih tehnikov in naravoslovcev Tone Penko in Slovenski raziskovalni inštitut. Zamisel se je izkazala za uspešno in je z letošnjim taborom v Zgoniku praznovala svojo petnajsto izvedbo. Leta 1984 se je prirediteljem pridružilo novo ustanovljeno Društvo mladih raziskovalcev iz Trsta in Gorice.

Namena raziskovalnih taborov sta predvsem dva. Po eni strani nudi tovrstna pobuda slovenski mladini možnost večstranskega in poglobljenega spoznavanja območja, na katerem živi slovenska manjšina v Italiji, se pravi tržaške, goriške in videmske pokrajine. V petnajstih letih so mladi na taborih raziskali že omenjene Barkovlje, nato pa Doberdoh, Benečijo, Dolino, dvakrat Sovodnje ob Soči, Kanalsko dolino, Devin, Brda, dvakrat Rezijo, Repen, Laško in Bardo v Terskih dolinah. Po drugi strani so tabori priložnost, da se predvsem srednješolska mladina spozna z raziskovanjem, ki je sicer v italijanskem izobraževalnem sistemu kot sredstvo pridobivanja novega znanja (skorajda) v celoti zanemarjeno.

Tabori trajajo dva tedna, nekako od konca avgusta do začetka septembra. Zadnji dnevi tabora so posvečeni pripravam na končno predstavitev. Na tak način, s pomočjo krajših poročil in razstave, seznanijo udeleženci skupnost, katere življenje so raziskovali, z opravljenim delom in javnosti posredujejo prve obdelane podatke.

Gradivo, zbrano na taboru, nato hrani Društvo mladih raziskovalcev na Odseku za zgodovino. Če je le možno, se v mesecih po taboru izoblikuje tudi publikacija z obsežnejšim

prispevkom vsake skupine, v katerem je dokončno predelano gradivo s tabora. Največja prepreka za tisk je skromnost finančnih sredstev, ki jih imajo organizatorji na razpolago. Do danes je bilo objavljeno gradivo devetih taborov.

Sedaj pa nekaj več o etnologiji na raziskovalnih taborih. Na taborih deluje vedno več različnih raziskovalnih skupin. Ena izmed teh je že od prvega tabora dalje bila - in to tudi nepretrgoma - etnološka skupina.

Kot mentorji te skupine so že od leta 1981 priskočili na pomoč etnologi iz Slovenije, in sicer Mojca Ravnik, Zvona Ciglič, Zora Žagar, Inga Brezigar ter Janez Bogataj.

Pomembno in poudarka vredno je dejstvo, da je v teku petnajstih let prišlo do tega, da se je v sami sredi mladih raziskovalcev izoblikovala skupinica takih, ki so si s stalnim sodelovanjem v etnološki skupini - včasih tudi z izbrano študijsko smerjo - nabrali dovolj izkušenj, da so lahko sami prevzeli v roke vodstvo te skupine. Ti so Martina Repinc, sedaj diplomirana etnologinja, Andrej Furlan, sedaj mladi raziskovalec na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, Maja Vidregar in Živa Pahor.

Tematike, ki so jih etnološke skupine na taborih obravnavale, so naslednje: stopnja ohranjenosti kmečke kulture, gospodarske panoge iz preteklosti in sedanosti, kot na primer morsko ribištvo v Devinu in jezersko ribištvo v Doberdohu, vinogradništvo, živinoreja in ovčarstvo, brusaštvo v Reziji, gojenje sviloprejk, gojenje špargljev in gostilničarstvo v Sovodnjah ob Soči, duhovna in socialna kultura, stavbarstvo, arhitektura naselij in arhitektura na planinah, šege in navade iz življenjskega ciklusa, zdravljenje živine, prehranjevalne navade, pripovedništvo, katalogiranje predmetov etnološke zbirke v Terskih dolinah in evidentiranje predmetov